

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 12ης Ιανουαρίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Κοινή πολιτική στον τομέα του ασύλου – Προϋποθέσεις χορήγησης του καθεστώτος του πρόσφυγα – Οδηγία 2011/95/ΕΕ – Άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και παράγραφος 2 – Λόγοι δίωξης – Έννοια των “πολιτικών πεποιθήσεων” και έννοια των “αποδιδόμενων πολιτικών πεποιθήσεων” – Προσπάθειες αιτούντος άσυλο να υπερασπίσει τον εαυτό του με νόμιμα μέσα στη χώρα καταγωγής του έναντι μη κρατικών φορέων οι οποίοι δρουν παράνομα και είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τον μηχανισμό επιβολής του νόμου του συγκεκριμένου κράτους»

Στην υπόθεση C-280/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Lietuvos vyriausiosios administracinis teismas (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Λιθουανίας) με απόφαση της 21ης Απριλίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 30 Απριλίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

P.I.

κατά

Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe, πρόεδρο τμήματος, M. Safjan, N. Piçarra (εισηγητή), N. Jääskinen και M. Gavalec, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Richard de la Tour

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο P.I., εκπροσωπούμενος από τον L. Biekša, advokatas,
- η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον K. Dieninis και από την V. Kazlauskaitė-Švenčionienė,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λιθουανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις A. Azéma και A. Steiblyté,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Ιουνίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 10 της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ 2011, L 337, σ. 9).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Ρ.Ι. και του Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (τμήματος μετανάστευσης που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, στο εξής: τμήμα μετανάστευσης), σχετικά με την άρνηση του τελευταίου να του χορηγήσει το καθεστώς πρόσφυγα.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Η Σύμβαση περί του καθεστώτος των προσφύγων, η οποία υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 και τέθηκε σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)], όπως συμπληρώθηκε με το Πρωτόκολλο περί του καθεστώτος των προσφύγων, το οποίο συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967 (στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης), ορίζει, στο άρθρο 1, τμήμα Α, σημείο 2, πρώτο εδάφιο, ότι ο όρος «πρόσφυγας» εφαρμόζεται επί παντός προσώπου το οποίο, «συνεπεία δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων, ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την ιθαγένεια και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης».

Το δίκαιο της Ένωσης

- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 4, 12, 16 και 29 της οδηγίας 2011/95 έχουν ως εξής:
«(4) Η σύμβαση της Γενεύης και το σχετικό πρωτόκολλο αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων.

[...]

(12) Κύριος στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η διασφάλιση, αφενός, ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας και, αφετέρου, ότι τα εν λόγω πρόσωπα έχουν πρόσβαση σε ελάχιστο επίπεδο παροχών σε όλα τα κράτη.

[...]

(16) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, στον Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, η παρούσα οδηγία σκοπεί να διασφαλίσει τον πλήρη σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο και των μελών της οικογένειάς τους που τους συνοδεύουν και να προωθήσει την εφαρμογή των άρθρων 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 και 35 του Χάρτη και θα πρέπει επομένως να εφαρμοστεί αναλόγως.

[...]

(29) Μία από τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 1(A) της σύμβασης της Γενεύης έγκειται στην ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των λόγων της δίωξης, δηλαδή η φυγή, η θρησκεία, η ιθαγένεια, οι πολιτικές πεποιθήσεις ή η ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και των πράξεων δίωξης ή της έλλειψης προστασίας κατά παρόμοιων πράξεων.»

5 Το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας επαναλαμβάνει, για τους σκοπούς της οδηγίας αυτής, τον ορισμό του «πρόσφυγα» που δίδεται στο άρθρο 1, τμήμα Α, σημείο 2, πρώτο εδάφιο, της Σύμβασης της Γενεύης και το άρθρο 2, στοιχείο ε', της εν λόγω οδηγίας ορίζει ως «καθεστώς πρόσφυγα» την «εκ μέρους κράτους μέλους αναγνώριση υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως πρόσφυγα».

6 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο η', της οδηγίας 2011/95, ως «αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» νοείται «η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας [...], ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας», και, κατά το άρθρο 2, στοιχείο θ', της οδηγίας αυτής ως «αιτών» νοείται «ο υπήκοος τρίτης χώρας [...] που έχει υποβάλει [μια τέτοια αίτηση] για την οποία δεν έχει ακόμη ληφθεί τελεσίδικη απόφαση».

7 Το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Αξιολόγηση των γεγονότων και περιστάσεων», ορίζει στις παραγράφους 3 και 5 τα εξής:

«3. Η αξιολόγηση της αίτησης διεθνούς προστασίας θα πρέπει να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση και να περιλαμβάνει τη συνεκτίμηση:

α) όλων των συναφών στοιχείων που σχετίζονται με τη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο λήψης απόφασης σχετικά με την αίτηση, συμπεριλαμβανομένων των νόμων και των κανονισμών στη χώρα καταγωγής και του τρόπου εφαρμογής τους·

β) των συναφών δηλώσεων και εγγράφων που υπέβαλε ο αιτών, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων σχετικά με το εάν ο αιτών έχει ήδη ή ενδέχεται να υποστεί δίωξη ή σοβαρή βλάβη·

[...]

5. Οσάκις τα κράτη μέλη εφαρμόζουν την αρχή σύμφωνα με την οποία εναπόκειται στον αιτούντα να τεκμηριώσει την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας και οσάκις ορισμένες πτυχές των δηλώσεων του αιτούντος δεν τεκμηριώνονται με έγγραφα ή άλλες αποδείξεις, οι πτυχές αυτές δεν χρειάζονται επιβεβαίωση, όταν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:

- α) ο αιτών έχει καταβάλει πραγματική προσπάθεια να τεκμηριώσει την αίτησή του·
- β) έχουν υποβληθεί όλα τα συναφή στοιχεία, τα οποία έχει ο αιτών στη διάθεσή του και έχει δοθεί ικανοποιητική εξήγηση για την τυχόν έλλειψη άλλων λυσιτελών στοιχείων·
- γ) οι δηλώσεις του αιτούντος θεωρούνται συνεπείς και ευλογοφανείς και δεν έρχονται σε αντίθεση με διαθέσιμα ειδικά και γενικά στοιχεία που αφορούν την περίπτωση του·
- δ) ο αιτών αιτήθηκε την παροχή διεθνούς προστασίας το νωρίτερο δυνατόν, εκτός εάν αποδείξει ότι υπήρχε σοβαρός λόγος που τον εμπόδισε να το πράξει και
- ε) η γενική αξιοπιστία του αιτούντος είναι αποδεδειγμένη.»

8 Το άρθρο 6, στοιχεία α' και γ', της ίδιας οδηγίας ορίζει ως «υπεύθυνους δίωξης» το κράτος και τους «μη κρατικούς υπεύθυνους», ως προς τους οποίους μπορεί να καταδειχθεί ότι το κράτος δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμεί να παράσχει προστασία κατά της δίωξης ή της σοβαρής βλάβης.

9 Το άρθρο 9 της οδηγίας 2011/95, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πράξεις δίωξης», έχει ως εξής:

«1. Μία πράξη για να θεωρηθεί ως πράξη δίωξης κατά την έννοια του άρθρου 1Α της σύμβασης της Γενεύης πρέπει:

- α) να είναι αρκούντως σοβαρή λόγω της φύσης ή της επανάληψής της ώστε να συνιστά σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά των δικαιωμάτων από τα οποία δεν χωρεί παρέκκλιση βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 2 της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών[, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950]· ή
- β) να αποτελεί σώρευση διαφόρων μέτρων συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία να είναι αρκούντως σοβαρή ούτως ώστε να θίγεται ένα άτομο κατά τρόπο αντίστοιχο με τον αναφερόμενο στο στοιχείο α).

2. Οι πράξεις που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πράξεις δίωξης σύμφωνα με την παράγραφο 1 μπορούν μεταξύ άλλων να έχουν τη μορφή:

[...]

γ) ποινικής δίωξης ή επιβολής ποινής η οποία είναι δυσανάλογη ή μεροληπτική·

[...]

3. Σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο δ', πρέπει να υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στο άρθρο 10 και των πράξεων δίωξης όπως ορίζονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου ή της έλλειψης προστασίας κατά των πράξεων αυτών.»

- 10 Το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Λόγοι δίωξης», προβλέπει στην παράγραφο 1, στοιχείο ε', και στην παράγραφο 2 τα εξής:

«1. Κατά την αξιολόγηση των λόγων της δίωξης, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία:

[...]

ε) η έννοια των πολιτικών πεποιθήσεων περιλαμβάνει, ιδίως, την υποστήριξη άποψης, ιδέας ή πεποιθήσεως επί ζητήματος που σχετίζεται με τους ενδεχόμενους φορείς δίωξης του άρθρου 6 και με τις πολιτικές ή τις μεθόδους τους, ανεξαρτήτως του εάν ο αιτών έχει εκδηλώσει εμπράκτως την εν λόγω άποψη, ιδέα ή πεποίθηση.

2. Κατά την αξιολόγηση του βασίμου του φόβου του αιτούντος ότι θα υποστεί δίωξη, δεν ασκεί επιρροή το εάν ο αιτών χαρακτηρίζεται πράγματι από το φυλετικό, θρησκευτικό, εθνικό, κοινωνικό ή πολιτικό στοιχείο, το οποίο προκαλεί τη δίωξη, υπό την προϋπόθεση ότι το χαρακτηριστικό αυτό του αποδίδεται από τον δράστη της δίωξης.»

- 11 Το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα», έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III.»

Το λιθουανικό δίκαιο

- 12 Το άρθρο 83, παράγραφος 2, του Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties Nr. IX-2206 (νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί του νομικού καθεστώτος των αλλοδαπών αριθ. IX-2206), της 29ης Απριλίου 2004 (Žin., 2004, αριθ. 73-2539), ο οποίος μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο, μεταξύ άλλων, την οδηγία 2011/95, προβλέπει, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο XII-1396 της 9ης Δεκεμβρίου 2014 (TAR, 2014, αριθ. 19923), τα εξής:

«Εφόσον διαπιστωθεί, κατά την εξέταση της αίτησης, ότι τα στοιχεία σχετικά με τον καθορισμό του καθεστώτος του αιτούντος άσυλο δεν μπορούν να αποδειχθούν βάσει έγγραφων αποδεικτικών στοιχείων, παρά τις ειλικρινείς του προσπάθειες, τα στοιχεία αυτά αξιολογούνται προς όφελος του αιτούντος και η αίτηση ασύλου θεωρείται βάσιμη, εάν η αίτηση υποβλήθηκε το νωρίτερο δυνατόν, εκτός εάν αποδείξει ότι υπήρχε σοβαρός λόγος που τον εμπόδισε να το πράξει, αν ο αιτών άσυλο έχει υποβάλει κάθε σχετικό στοιχείο το οποίο έχει στη διάθεσή του και παρέσχε ικανοποιητική εξήγηση για την τυχόν έλλειψη άλλων λυσιτελών στοιχείων και αν οι δηλώσεις του αιτούντος θεωρούνται συνεπείς και ευλογοφανείς και δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διαθέσιμες ειδικές και γενικές πληροφορίες που αφορούν την αίτησή του.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 13 Στις 15 Ιουλίου 2019, ο P.I., υπήκοος τρίτης χώρας, υπέβαλε στο τμήμα μετανάστευσης αίτηση χορήγησης ασύλου. Προς στήριξη της αίτησής του, εξέθεσε ότι το 2010 συνήψε στη χώρα καταγωγής του σύμβαση αγοράς μετοχών με επιχείρηση που ανήκε σε πρόσωπο συνδεδεμένο με τις δομές εξουσίας, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών πληροφοριών. Ο P.I. κατέβαλε στην επιχείρηση αυτή το ποσό των 690 000 δολαρίων ΗΠΑ (USD) (περίπου 647 500 ευρώ). Δεδομένου

ότι η σύμβαση δεν εκτελέστηκε, ο P.I. ζήτησε από τον αντισυμβαλλόμενο του να του επιστρέψει το ποσό αυτό. Στη συνέχεια, κινήθηκε εις βάρος του ποινική διαδικασία κατόπιν πρωτοβουλίας του ιδιοκτήτη της εν λόγω επιχείρησης και, τον Δεκεμβρίου του 2015, αναγκάστηκε να παραιτηθεί από το μεγαλύτερο μέρος ενός έργου που εκτελούσε η επιχείρησή του, του οποίου ο έλεγχος είχε περάσει σε επιχειρήσεις που ανήκαν σε άλλα πρόσωπα.

- 14 Η ποινική αυτή διαδικασία ανεστάλη μέχρι τον Ιανουάριο του 2016. Ωστόσο, μετά την προσπάθεια του P.I. να αμυνθεί δικαστικώς κατά της παράνομης υπαρπαγής του έργου του, η ποινική διαδικασία κινήθηκε εκ νέου τον Απρίλιο του 2016, συνεπεία μαρτυρικής κατάθεσης εις βάρος του P.I. από πρόσωπο που συνδεόταν με τους νέους ιδιοκτήτες της επιχείρησής του. Τον Δεκέμβριο του 2016 και τον Ιανουάριο του 2017, η ποινική διαδικασία είχε ως αποτέλεσμα να απαγγελθούν κατηγορίες και να διαταχθεί η προσωρινή κράτησή του P.I., ο οποίος εν τω μεταξύ απώλεσε το μέρος του έργου που του είχε απομείνει.
- 15 Με απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2020, το τμήμα μετανάστευσης απέρριψε το αίτημα χορήγησης ασύλου του P.I. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς του, το εν λόγω τμήμα έκρινε ότι οι λόγοι που δικαιολογούν τον κίνδυνο ποινικής δίωξης και κράτησης, αν και εντοπίστηκαν και θεωρήθηκαν ως πιθανολογούμενοι, δεν αντιστοιχούσαν σε κανέναν από τους λόγους που καλύπτονται από τη Σύμβαση της Γενεύης, συμπεριλαμβανομένου, ιδίως, του λόγου που βασίζεται στην έννοια των «πολιτικών πεποιθήσεων».
- 16 Κατόπιν της απόρριψης της προσφυγής που άσκησε κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακού διοικητικού πρωτοδικείου του Βίλνιους, Λιθουανία), ο P.I. άσκησε έφεση κατά της απόφασης του δικαστηρίου αυτού ενώπιον του Lietuvos vyriausybės administracinis teismas (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου της Λιθουανίας), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου. Ο P.I. αμφισβητεί την απόφαση του τμήματος μετανάστευσης, η οποία επικυρώθηκε πρωτοδίκως, υποστηρίζοντας ότι, όταν πράξεις δίωξης ή η έλλειψη προστασίας έναντι τέτοιων πράξεων συνδέονται, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, όχι με «πολιτική δραστηριότητα», κατά την παραδοσιακή του όρου έννοια, ή με δημοσίως εκφρασθείσες πολιτικές ιδέες, αλλά με την αντίσταση που προέβαλε με συγκεκριμένες πράξεις έναντι ομάδας η οποία ενεργεί παράνομα και επηρεάζει το κράτος μέσω της διαφθοράς, η αντίσταση αυτή εμπίπτει στις «πολιτικές πεποιθήσεις» τόσο κατά την έννοια του άρθρου 10 της οδηγίας 2011/95 όσο και κατά έννοια των «αποδιδόμενων πολιτικών πεποιθήσεων». Ο P.I. διευκρινίζει ότι το ποινικό αδίκημα που του καταλογίζεται (εκβίαση με σκοπό την ιδιοποίηση αλλότριου αγαθού πολύ μεγάλης αξίας) αποτελεί στην πραγματικότητα αστική διαφορά περιουσιακής φύσεως μεταξύ επιχειρηματιών.
- 17 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο P.I. υποστήριξε κατά τρόπο συνεκτικό, καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας, ότι επιχειρηματίες συνδεδεμένοι με τις αρχές με δεσμούς διαφθοράς είχαν αποσπάσει από αυτόν περιουσιακά στοιχεία του· ότι, αφότου εναντιώθηκε στην ενέργεια αυτή, κινήθηκε ποινική διαδικασία εις βάρος του με πρωτοβουλία ενός εκ των επιχειρηματιών και ότι η ποινική αυτή διαδικασία, η οποία αποσκοπούσε στον εκφοβισμό του, κινήθηκε εκ νέου, ενώ είχε ανασταλεί, όταν ο P.I. επιχείρησε να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του ενώπιον των δικαστηρίων, με αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, την έκδοση διάταξης περί κράτησής του. Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι, κατά την εθνική νομοθεσία περί ασύλου, η ποινική δίωξη ή η επιβολή ποινής θεωρούνται δίωξη εάν είναι δυσανάλογες και εισάγουν διακρίσεις και διευκρινίζει ότι πιθανολογεί ότι η ασκηθείσα εις βάρος του ποινική δίωξη είναι «κατασκευασμένη», οπότε, αν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του, ο P.I. διατρέχει τον κίνδυνο να συνεχιστούν σε βάρος του οι πράξεις δίωξης.

- 18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Lietuvos vyriausybės administracinis teismas (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Λιθουανίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Θα πρέπει η αντίσταση σε ομάδα προσώπων, η οποία, λειτουργώντας παρανόμως και ασκώντας επιρροή με χρήση μεθόδων διαφθοράς, καταπιέζει τον αιτούντα άσυλο μέσω του κρατικού μηχανισμού και έναντι της οποίας είναι αδύνατον να αμυνθεί αυτός αποτελεσματικά λόγω της εκτεταμένης κρατικής διαφθοράς, να θεωρηθεί ισοδύναμη με τις πολιτικές πεποιθήσεις που αποδίδονται στον αιτούντα (στην [αγγλική γλώσσα] “attributed political opinion”) κατά την έννοια του άρθρου 10 της [οδηγίας 2011/95];»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 19 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι στον ορισμό των «πολιτικών πεποιθήσεων» περιλαμβάνονται και οι προσπάθειες του αιτούντος διεθνή προστασία, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας, να προασπίσει τα προσωπικά του περιουσιακά και οικονομικά συμφέροντα με νόμιμα μέσα έναντι μη κρατικών φορέων που ενεργούν παρανόμως, όταν οι φορείς αυτοί, λόγω των δεσμών διαφθοράς που διατηρούν με το συγκεκριμένο κράτος, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τον κρατικό μηχανισμό επιβολής του νόμου σε βάρος του αιτούντος.
- 20 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2011/95, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική της σκέψη 12, εκδόθηκε προκειμένου, μεταξύ άλλων, όλα τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν κοινά κριτήρια για τον προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν όντως διεθνούς προστασίας.
- 21 Η εν λόγω οδηγία πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας και του σκοπού της, σύμφωνα όχι μόνο με τη Σύμβαση της Γενεύης, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων, όπως υπενθυμίζεται στην αιτιολογική σκέψη 4 της οδηγίας, αλλά επίσης, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη της 16, σύμφωνα με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (στο εξής: Χάρτης) [πρβλ. απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Στρατιωτική θητεία και άσυλο), C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 19 και 20 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 22 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2011/95, η έννοια του «πρόσφυγα» περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τον υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας.
- 23 Κατά το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών που πληρούν τις προϋποθέσεις που προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 9 και 10 της εν λόγω οδηγίας.
- 24 Επομένως, ο αιτών το καθεστώς αυτό πρέπει να αντιμετωπίζει, λόγω των περιστάσεων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του, βάσιμο φόβο να υποστεί «πράξεις δίωξης», κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2011/95, οι οποίες ασκούνται έναντι του προσώπου αυτού από τους «υπεύθυνους δίωξης» του άρθρου 6 της οδηγίας αυτής, εφόσον

υφίσταται αιτιώδης συνάφεια, κατά την έννοια της παραγράφου 3 του εν λόγω άρθρου 9, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 29 της εν λόγω οδηγίας, μεταξύ, αφενός, των πράξεων αυτών ή της έλλειψης προστασίας από αυτές και, αφετέρου, τουλάχιστον ενός από τους πέντε λόγους δίωξης που απαριθμούνται στο άρθρο 10 της οδηγίας, στους οποίους περιλαμβάνονται οι «πολιτικές πεποιθήσεις» (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Υ και Ζ, C-71/11 και C-99/11, EU:C:2012:518, σκέψη 51).

- 25 Όσον αφορά την έννοια των «πολιτικών πεποιθήσεων», ως προς την οποία εκφράζει αμφιβολίες το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2011/95 ορίζει ότι η έννοια αυτή «περιλαμβάνει, ιδίως, την υποστήριξη άποψης, ιδέας ή πεποιθήσεως επί ζητήματος που σχετίζεται με τους ενδεχόμενους φορείς δίωξης του άρθρου 6 και με τις πολιτικές ή τις μεθόδους τους, ανεξαρτήτως του εάν ο αιτών έχει εκδηλώσει εμπράκτως την εν λόγω άποψη, ιδέα ή πεποίθηση». Επιπλέον, κατά την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου 10, δεν ασκεί επιρροή το εάν ο αιτών χαρακτηρίζεται πράγματι από τις πολιτικές πεποιθήσεις που προκάλεσαν τη δίωξη, υπό την προϋπόθεση ότι το χαρακτηριστικό αυτό του αποδίδεται από τον δράστη της δίωξης.
- 26 Συναφώς, επισημαίνεται, πρώτον, ότι από το ίδιο το γράμμα των διατάξεων αυτών εξάγεται το συμπέρασμα ότι η έννοια των «πολιτικών πεποιθήσεων» πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Η παραδοχή αυτή στηρίζεται σε πλείονα στοιχεία. Τέτοιο στοιχείο αποτελεί, κατ' αρχάς, η χρήση της λέξης «ιδίως» για τη μη εξαντλητική απαρίθμηση των στοιχείων που μπορούν να προσδιορίσουν την έννοια αυτή. Στη συνέχεια, μνημονεύονται όχι μόνον οι «απόψεις», αλλά και οι «ιδέες» και οι «πεποιθήσεις» σε τομείς που συνδέονται με τους δυνητικούς υπεύθυνους δίωξης, καθώς και σε τομείς που συνδέονται με τις «πολιτικές» και τις «μεθόδους» τους, χωρίς οι εν λόγω απόψεις, ιδέες ή πεποιθήσεις να πρέπει κατ' ανάγκη να εκδηλώνονται με πράξεις του αιτούντος. Τέλος, δίδεται έμφαση στην αντίληψη περί της «πολιτικής» φύσης των διώξεων από τους υπευθύνους διώξεως.
- 27 Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τον οδηγό των διαδικασιών και των κριτηρίων που εφαρμόζονται για τον προσδιορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα και από τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διεθνή προστασία βάσει της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και του πρωτοκόλλου του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων [Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (HCR), 1979, όπως αναδημοσιεύθηκε και επικαιροποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2019, HCR/1P/4/FRE/REV.4], που πρέπει να ληφθούν υπόψη, δεδομένης της ιδιαίτερης σημασίας τους λόγω της αποστολής την οποία η Σύμβαση της Γενεύης αναθέτει στην HCR (πρβλ. απόφαση της 23ης Μαΐου 2019, Bilali, C-720/17, EU:C:2019:448, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Πράγματι, οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές υιοθετούν μια ευρεία ερμηνεία της έννοιας των «πολιτικών πεποιθήσεων», καθόσον η έννοια αυτή μπορεί να περιλαμβάνει κάθε γνώμη ή οποιοδήποτε ζήτημα άπτεται του κρατικού μηχανισμού, της κυβέρνησης, της κοινωνίας ή μιας πολιτικής.
- 28 Δεύτερον, η έννοια των «πολιτικών πεποιθήσεων», κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2011/95, δεδομένου ότι αποσκοπεί στην προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία γνώμης και έκφρασης, πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα του άρθρου 11 του Χάρτη, το οποίο ρητώς μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας αυτής ως ένα από τα άρθρα που αποσκοπεί να προωθήσει η εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας.
- 29 Κατά το άρθρο 11 του Χάρτη, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, το δε δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων. Όπως

προκύπτει από τις επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΕΕ 2007, C 303, σ. 17) και από το άρθρο του 52, παράγραφος 3, τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο άρθρο 11 του Χάρτη έχουν την ίδια έννοια και εμβέλεια με εκείνα που κατοχυρώνονται στο άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, όπως έχει ερμηνευθεί με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκτός αν το δίκαιο της Ένωσης τους παρέχει ευρύτερη προστασία (πρβλ. απόφαση της 26ης Απριλίου 2022, Πολωνία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, C-401/19, EU:C:2022:297, σκέψη 44).

- 30 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι η ελευθερία έκφρασης συνιστά ένα από τα βασικά θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας και μία από τις πρωταρχικές προϋποθέσεις προόδου της κοινωνίας αυτής και αναπτύξεως για όλους τους πολίτες και προστατεύει, κατ' αρχήν, όχι μόνον τις «πληροφορίες» ή «ιδέες» που γίνονται ευμενώς δεκτές ή θεωρούνται αβλαβείς ή αδιάφορες, αλλά και όλες εκείνες που θίγουν, σκανδαλίζουν ή ενοχλούν, προκειμένου έτσι να εξασφαλίζεται η πολυφωνία, η ανεκτικότητα και η ευρύτητα πνεύματος, χωρίς τις οποίες δεν νοείται δημοκρατική κοινωνία (απόφαση του ΕΔΔΑ της 15ης Οκτωβρίου 2015, Perinçek κατά Ελβετίας, CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, § 196, σημείο i).
- 31 Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει τονίσει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών δεν αφήνει κανένα περιθώριο για περιορισμούς της ελευθερίας έκφρασης σε ό,τι αφορά τον πολιτικό λόγο ή θέματα γενικού ενδιαφέροντος και ότι υψηλό επίπεδο προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης παρέχεται συνήθως όταν ο λόγος που εκφέρεται αφορά θέμα γενικού ενδιαφέροντος (απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Perinçek κατά Ελβετίας, CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, § 196, σημείο i, 197, 230 και 231). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει επίσης διευκρινίσει ότι η διαφθορά στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων του κράτους είναι θέμα γενικού ενδιαφέροντος και ότι η συζήτηση επ' αυτού συμβάλλει στον πολιτικό διάλογο (πρβλ. απόφαση της 31ης Μαΐου 2016, Nadtoka κατά Ρωσίας, EC:2016:0531JUD003801005, § 43).
- 32 Η νομολογία αυτή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία έχει σημασία για την ερμηνεία του άρθρου 11 του Χάρτη, ενισχύει την ευρεία ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στην έννοια των «πολιτικών πεποιθήσεων», όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2011/95. Κατά την ερμηνεία αυτή, η έννοια των «πολιτικών πεποιθήσεων» καλύπτει κάθε γνώμη, ιδέα ή πεποίθηση η οποία, χωρίς να έχει κατ' ανάγκη ευθέως και αμέσως πολιτικό χαρακτήρα, εκδηλώνεται με πράξη ή παράλειψη η οποία γίνεται αντιληπτή από τους υπεύθυνους της δίωξης που διαλαμβάνονται στο άρθρο 6 της εν λόγω οδηγίας ως εντασσόμενη σε τομέα που αφορά τους υπεύθυνους αυτούς ή τις πολιτικές και/ή τις μεθόδους τους και ως ένδειξη αντίθεσης ή αντίστασης προς αυτούς.
- 33 Τρίτον, η ευρεία ερμηνεία της έννοιας των «πολιτικών πεποιθήσεων» ως «λόγων δίωξης», κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2011/95, συνεπάγεται ότι, για τον καθορισμό της ύπαρξης τέτοιων πεποιθήσεων καθώς και της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ αυτής και των πράξεων δίωξης, οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη το γενικό πλαίσιο της χώρας καταγωγής του αιτούντος το καθεστώς πρόσφυγα, ιδίως στις πολιτικές, νομικές, δικαστικές, ιστορικές και κοινωνικοπολιτιστικές πτυχές της.
- 34 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η εκδήλωση, με πράξη ή παράλειψη, ορισμένων απόψεων, ιδεών ή πεποιθήσεων οι οποίες δεν έχουν ευθέως και αμέσως πολιτικό χαρακτήρα, μπορεί, ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο στη χώρα καταγωγής του αιτούντος, να οδηγήσει τους

«υπεύθυνους δίωξης» να προσδώσουν στις εν λόγω απόψεις, ιδέες ή πεποιθήσεις τον χαρακτήρα «πολιτικών πεποιθήσεων», κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

- 35 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει, αφενός, ότι, στο πλαίσιο ένοπλης σύγκρουσης, ιδίως δε εμφυλίου πολέμου, και ελλείψει νόμιμης δυνατότητας απαλλαγής από τις στρατιωτικές υποχρεώσεις, είναι πολύ πιθανό η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας να ερμηνευθεί από τις αρχές της τρίτης χώρας ως πράξη πολιτικής αντίθεσης, ανεξαρτήτως του αν τα προσωπικά κίνητρα του ενδιαφερομένου είναι ενδεχομένως πιο περίπλοκα, και υπό την επιφύλαξη της εξακρίβωσης, εκ μέρους των αρχών του κράτους μέλους στο οποίο υποβλήθηκε η αίτηση διεθνούς προστασίας, του κατά πόσον η άρνηση αυτή μπορεί να συνδεθεί εύλογα με τον συγκεκριμένο λόγο δίωξης [απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Στρατιωτική θητεία και άσυλο), C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψεις 47, 48, 60 και 61].
- 36 Αφετέρου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η συμμετοχή του αιτούντος διεθνή προστασία στην άσκηση προσφυγής κατά της χώρας καταγωγής του ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προκειμένου να διαπιστωθεί προσβολή των θεμελιωδών ελευθεριών από το καθεστώς που βρίσκεται στην εξουσία, πρέπει να χαρακτηριστεί ως λόγος δίωξης λόγω «πολιτικών πεποιθήσεων», εφόσον υπάρχουν βάσιμοι λόγοι που δικαιολογούν τον φόβο ότι η συγκεκριμένη χώρα θα θεωρήσει τη συμμετοχή στην άσκηση της προσφυγής ως πράξη πολιτικής διαφωνίας κατά της οποίας ενδέχεται να προβεί σε αντίποινα (πρβλ. απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Ahmedbekova, C-652/16, EU:C:2018:801, σκέψη 90).
- 37 Το ίδιο ισχύει και για τις προσπάθειες του αιτούντος το καθεστώς πρόσφυγα να προασπίσει τα συμφέροντά του με αγωγές κατά μη κρατικών φορέων που ενεργούν παρανόμως σε βάρος του, όταν αυτοί, λόγω των δεσμών διαφθοράς που διατηρούν με το κράτος, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τον κρατικό μηχανισμό επιβολής του νόμου σε βάρος του αιτούντος, τούτο δε ακόμη και αν η ενέργεια του αιτούντος υπαγορεύθηκε από την προάσπιση των προσωπικών περιουσιακών και οικονομικών συμφερόντων του.
- 38 Στο πλαίσιο της αξιολόγησης των γεγονότων και των περιστάσεων που προβλέπει το άρθρο 4 της οδηγίας 2011/95, η οποία πρέπει, δυνάμει της παραγράφου 3 του άρθρου αυτού, να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση, λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών περιστάσεων και ιδίως εκείνων που μνημονεύονται στη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι ενδέχεται να είναι ιδιαίτερα δυσχερής η άμεση απόδειξη ότι ορισμένη πράξη ή παράλειψη του αιτούντος μπορεί να εκληφθεί από τις αρχές του κράτους καταγωγής ως εκδήλωση «πολιτικών πεποιθήσεων». Πράγματι, το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής αναγνωρίζει ότι ο αιτών δεν θα είναι πάντοτε σε θέση να τεκμηριώσει την αίτησή του με έγγραφα ή άλλες αποδείξεις και απαριθμεί τις σωρευτικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες δεν απαιτούνται τέτοιες αποδείξεις [βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Στρατιωτική θητεία και άσυλο), C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψη 55].
- 39 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 59 των προτάσεών του, η εκτίμηση στην οποία προβαίνουν οι αρχές αυτές πρέπει, επομένως, να επικεντρώνεται, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων, στο κατά πόσον οι πολιτικές πεποιθήσεις που αποδίδονται στον αιτούντα από τους υπεύθυνους δίωξης είναι ευλογοφανείς.

- 40 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων λόγων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι στον ορισμό των «πολιτικών πεποιθήσεων» περιλαμβάνονται και οι προσπάθειες του αιτούντος διεθνή προστασία, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας, να προασπίσει με νόμιμα μέσα τα προσωπικά του περιουσιακά και οικονομικά συμφέροντα έναντι μη κρατικών φορέων που ενεργούν παρανόμως, όταν οι φορείς αυτοί, λόγω των δεσμών διαφθοράς που διατηρούν με το συγκεκριμένο κράτος, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τον κρατικό μηχανισμό επιβολής του νόμου σε βάρος του αιτούντος, στο μέτρο που οι προσπάθειες αυτές εκλαμβάνονται από τους υπεύθυνους της δίωξης ως ένδειξη αντίθεσης ή αντίστασης σε τομέα που σχετίζεται με τους εν λόγω υπεύθυνους ή με τις πολιτικές και/ή τις μεθόδους τους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας,

έχει την έννοια ότι:

στον ορισμό των «πολιτικών πεποιθήσεων» περιλαμβάνονται και οι προσπάθειες του αιτούντος διεθνή προστασία, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία η' και θ', της οδηγίας, να προασπίσει με νόμιμα μέσα τα προσωπικά του περιουσιακά και οικονομικά συμφέροντα έναντι μη κρατικών φορέων που ενεργούν παρανόμως, όταν οι φορείς αυτοί, λόγω των δεσμών διαφθοράς που διατηρούν με το συγκεκριμένο κράτος, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τον κρατικό μηχανισμό επιβολής του νόμου σε βάρος του αιτούντος, στο μέτρο που οι προσπάθειες αυτές εκλαμβάνονται από τους υπεύθυνους της δίωξης ως ένδειξη αντίθεσης ή αντίστασης σε τομέα που σχετίζεται με τους εν λόγω υπεύθυνους ή με τις πολιτικές και/ή τις μεθόδους τους.

(υπογραφές)